

Або я, або ТВІЙ полк!

Такий ультиматум рівненська дівчина поставила солдатів з Азербайджану. І він вибрав її настільки беззастережно, що навіть перейшов з мусульманства у православ'я.

Десять років тому я випадково познайомилась в лікарні з надзвичайно цікавою, мудрою і веселою людиною – рівнянином Тантигом Нагдейовичем Гусейновим. Сивочолий 84-річний ветеран минулої війни проходив лікувальний курс у міській лікарні. Ми розговорились, і він мені повідав про своє життя, про війну і про те, як був учасником визволення Рівного у лютому 1944 року. Я мала з собою диктофон, то всю розповідь записала, щоб зберегти цей правдивий красномовний матеріал. На жаль, ми більше ніколи не зустрічались. А торік на кладовищі в Тютьковичах я випадково натрапила на могилу Тантига Гусейнова, який відійшов у кращий світ у 2009 році.

Ось дослівно ті записи, які я зробила 2007 року. Сьогодні вони публікуються вперше.

«Народився я в Азербайджані, у селі Ала-Огли. Нас у батьків було п'ятеро дітей – дві дочки і три сини. 18 серпня 1942 року мене забрали на фронт. Записали, що я з 1923 року народження, хоча я насправді з 1926-го. Документів в мене не було, то мене у військкоматі єврейка лінійкою поміря-

було заміноване місто Броди, там нам важко довелося. Я там підірвався, то добре, що живий лишився. А у Рівному були заміновані усі казарми у військовому містечку, в'язниця, костел, синагога. На вулиці Шевченка біля церкви лежали зверху на землі протитанкові міни. Люди боялись їх, обходили, хоча на протитанкову міну можна навіть стати і не підірвешся. Ми їх зібрали в купу і здали під розписку тим, хто відповідав за вивезення.

називали «бандерівцем». Їздив я туди, де були пилорами, – в Оржів, Клевань, Смигу. Там тримали коней. Останніх коней віддали в нашу військову частину 212-го окремого загону по розмінуванню РККА і частину перевели в Астрахань. Наш штаб був у селі Тютьковичі, в лікарні. Вона була поруйнована. До нас там розміщувався польський кавалерійський полк. І ще у Шпанові ми коней тримали.

У Тютьковичах я познайомився зі своєю майбутньою дружиною. І коли наш полк переводили в Астрахань, то я запропонував їй їхати туди зі мною. Вона відповіла: «Я або твій полк і Астрахань». Тож коли я у 1947 році демобілізувався, залишився тут назавжди. Хоч я мусульманин, але прийняв православну віру і 15 лютого 1948 року на Стрітення ми з дружиною повінчалися в Успенській церкві на вулиці Шевченка. Вінчав нас священик Михайло Носаль. Народилося у нас два сини і донька. Синів ми назвали по-моєму: Кариб, що означає «чужий» і Сардар – «героїчний, знаменитий».

Спершу я став працювати начальником охорони Рівненської електростанції на вулиці Млинівській. І жили ми навпроти станції. Ще до війни за рахунок колгоспу я закінчив курси тракториста, культіваторника і шофера. От прислали мені мої права, і я став шоферувати. Їздив на різних машинах, але найрідні-

ла, і так визначила мій вік у нас в Азербайджані є закон: якщо хлопець ще не голився, то він ще хлопчик. На фронт мене забрали неголеним, вперше поголився у грудні 43-го. Спочатку я вчився на мінера у місті Боржомі. Там санаторій міністерства оборони переобладнали на військове училище. А потім воював у складі 1-го Українського фронту в окремому загоні по розмінуванню НГК вищого командування. Був старшиною, до Берліна дійшов.

Я – свідок і учасник звільнення Рівного, тому це місто й стало мені рідним на все подальше життя. Наступаючи на Рівне, ніхто з моїх однополчан не знав, що тут була німецька столиця, що тут був Кох. Коли ми підходили ближче до міста, нас викликали і сказали, щоб ми розмінували Бабинський цукровий завод. Викликав енкаведешник – мордвин із Самари, ткнув дулом пістолета мені в скроню – це означало, що буде нове завдання. Спочатку ці охоронці (в основному мордвини і чуваші) випробували нас, щоб ми нічого нікому не сказали. Бо вважалося, що коли мінер потрапить у полон, то може розповісти, де закладені міни. А німці дуже боялися замінованих місць. На мінне поле німець не піде нізащо. То ми весь час намагались їх перехитрити і поставити міни саме там, де мали йти німці.

А потім пішли на Рівне. З нами була собака-мінер, що пройшла спеціальну підготовку. Воювали з нами в строю вівчарки, яких ми годували американськими тушонками, навіть коли самі їли сухарі, бо собака мінеру – вірний помічник. Прийшли ми у Рівне вночі 1 лютого 1944 року. Місто не було сильно заміноване. Найбільше в тій операції

В'язниця у Рівному була замінована годинниковими мінами тривалої дії. Людей у тюрмі були сотні, вони сиділи один на одному, навіть туалетне було. Партизани охороняли тюрму, поки ми розмінували, а потім дали команду випустити людей. Всі ці люди пішли на Грабник. Серед них було й багато євреїв. За переїздом, де кінотеатр «Партизан», ще німці були, а тут, зі східного боку мосту, – вже наші. Ходили ми в онучах на ногах, а зверху черевики чивалянки. Слякота така була, що жах. Мерзли дуже. Розмінували костел, в якому теж всередині лежали протитанкові міни, і пішли до Варковицького перешийка, який був замінований. Там замінували німці дерев'яний міст через річку. Зірветься міст, – вперед не підеш. І ворог встигне далі відійти. Навколо вода, болото було. От наша собака першою пішла, понюхала і гавкає. Вона все розуміє, лише сказати не може. Попрощалися ми з хлопцями і пішли до мосту. Витягли звідти 50-кілограмову міну, зберегли міст.

За участь у війні я маю орден Вітчизняної війни, дві медалі «За відвагу», цілий жакет з нагородами висить у шафі.

А як закінчилася війна, я ще залишався служити в армії. І нас відправили з Німеччини супроводжувати вагон з кіньми-ваговозами. Годували коней тут, на Рівненщині, в лісах, а потім відправляли їх на Донбас, щоб вони там тягали вугілля. Цей кінь важить одну тонну. Він навіть на землю не лягає, бо встати вже не зможе. Я їздив по цих лісах, і мене

Мене у військоматі єврейка лінійкою поміряла, і так визначила мій вік. Записали, що я з 1923 року народження, хоча я насправді з 1926-го.

також на війні в Рівному була замінована щонайменше – полуторка. Потім обласне керівництво стало підбирати водіїв із числа демобілізованих фронтовиків, щоб вони возили начальство. Кого я тільки не возив! На моїх очах розбудувалося Рівне. Пам'ятаю подробиці будівництва овочесушильного заводу, заводу п/с-59, як називався спершу газорозрядний. Найдовше я працював саме на цьому заводі – 47 років. Збудував власний дім на вулиці Крейдяній. Пбкі живою була дружина, ми часто їздили на мою батьківщину в Азербайджан. Там у мене велика родина, лише у молодшого

брата шістнадцятеро дітей».

Скільки подробиць про життя Рівного повоєнного часу, скільки імен колись відомих рівнян, непростих життєвих історій розповів мені мій поважний співрозмовник. На жаль, через брак місця я багато цих подробицьпустила. А скільки ще цікавого і цінного цей чоловік забрав із собою. Тихе кладовище в Тюльковичах прийняло на спочинок сина Азербайджану, визволителя Рівного Тантига. Його ім'я в перекладі з азербайджанської означає «знайшов»... Він знайшов своє призначення, а потім і вічний спочинок на нашій рівненській землі, яку боронив, яку засівав, яка стала рідною, де народилися його діти, де все до болю дороге. Поруч із батьком і матір'ю вже спочиває на цвинтарі їхній син Сардар. Ось така вона, доля солдата Гусейнова.

**Галина ДАНИЛЬЧУК,
завідувачка відділу Рівненського
краєзнавчого музею**